

Hus, Jan

Veniat cuculus

In: Hus, Jan; Nechutová, Jana; Krmíčková, Helena; Malá, Jana; Mazalová, Lucie; Mutlová, Petra; Švanda, Libor. *Mistr Jan Hus, učitel a kolega : promoční promluvy M. Jana Husa*. Vydání první Brno: Masarykova univerzita, 2021, pp. 110-119

ISBN 978-80-210-9796-4; ISBN 978-80-210-9797-1 (online ; pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/143714>

Access Date: 25. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

/4/ VENIAT CUCULUS

Veniat cuculus je promočním projevem při determinaci **Martina Kunšova z Prahy**, která se konala **15. července 1400**.

Soupis pramenů: B–S č. 35.

Překlad podle edice: A. Schmidtová, *Positiones*, s. 55–61, komentář s. 224 (původní edice B. Ryba, *Nový Hus*, s. 22–36).

Překlad: J. Nechutová – J. Fuksová, *Mistr Jan Hus v polemice a za katedrou*, s. 65–72.

Rukopisy: NK Praha, X C 3, 160v^a–162r^a, neúplně NK Praha, X H 18, 13r.

Snad nejpůvabnější Husova rekomendace, promluva s tématem *Veniat cuculus*, byla proslovena při bakalářské promoci Martina Kunšova z Prahy. Tohoto bakaláře, který se v roce 1405 stal mistrem, známe z jeho vystoupení na Husově kvodlibetu v roce 1411.¹ Téma si tentokrát promotor zvolil z beletrie, nikoli ze zásobárny obvyklých středověkých autorit, a jsou to slova, která na rozdíl od většiny titulů ostatních proslovů nezní nabádavě a moralistně. Pro Husa byl v souladu s dobovým literárním povědomím autorem básně, z níž slova tématu pocházejí, římský básník Ovidius, ve skutečnosti tyto verše, nadepisované *Conflictus Veris et Hiemis* (Spor Jara a Zimy), napsal přední básník na dvoře Karla Velikého, Alcuin z Yorku (†804);² rekomendace je tedy také jistým dokladem představ středověkých autorů o antické literatuře. Podobně se zde pod jménem římského epigramatika Martiala čtou verše moralistního básníka Gottfrieda z Winchesteru (†1107). Více než Aristotela je zde antických i středověkých veršů. Velmi živě působí dialog svědčící o důvěrném vztahu mezi učitelem a jeho žákem: i když autor uvádí původ těchto dialogických veršů v učebnici poetiky Galfreda de

1 *Magistri Iohannis Hus Quodlibet*, s. 171–173. V roce 1420 byl Martin Kunšův rektorem univerzity, srov. J. Tříška, *Životopisný slovník*, s. 355.

2 Ed. E. Dümmler, *Poetae aevi Carolini* 1, *Monumenta Germaniae historica*, č. 61 (1881, přetisk 1978), přel. V. Bahník (*Sestra Múza*).

Vino Salvo, jako bychom byli svědky miniaturní komedie, v níž se ráno student marně snaží probudit kolegu, lenocha, který se ke vstávání nemá a snaží se o všelijaké průtahy. Celá tato scénka začíná informací, o kom je řeč: „Víš, jak se loudá lenoch, totiž kukačka Martin? Když budíš ho ráno, je hluchý...“ Na identifikaci kukačky z Pseudo-Ovidiovy skladby s kandidátem bakalariátu Martinem je vlastně celá rekomendace postavena, a dokonce je před závěrečnou promoční formulí zakončena pozdravem: *Te ergo expectavit dignitas, kukule, scilicet Martine: Dulce decus, kukule, salve, per secula salve!* „A na tebe čekala pocta, kukačko, tedy Martine, kukačko, milá a krásná, buď zdráva, buď na věky zdráva!“ Text oživují i jiné stylistické nástroje, narážky zmíněné v Předmluvě, třeba na příběh o tlustém syslovi, na kukaččiny předpovědi let lidského života, na jednu vlašťovku, co jaro nedělá. Vícekrát se ve středolatinšské literatuře setkáme s onomatopoicky upraveným citoslovcem, původně vlastně adverbium času: havran je symbolem prokrastinace, kráká totiž *cr(rrr)as, cr(rrr)as*, tj. zítrrrra, zítrrrra. Původ této hříčky, jež se stala tzv. obecným místem (*locus communis*), tedy její první výskyt, nemůžeme přesně určit.³ Není vyloučena, ovšem nemůže být nijak prokázána souvislost Martinova jména po otci „Kunšův“ a tudíž Husovy volby tématu se slovem „kukačka“, „cuculus“: jde o totožnost prvních slabik obou slov, s níž si Hus v rekomendaci pohrává („naš determinant mnohokrát řekl ‚kuku, kuku‘, a je tedy kukačka“).⁴

Pro citáty z Pseudo-Ovidiovy, tedy Alkuinovy básně zde nebylo použito překladu Václava Bahníka, neboť bylo třeba znění veršů přizpůsobit Husovým kontextům. Např. verš, který byl tématem proslou, *Opto meus veniat cuculus, carissimus ales*, cituje Hus se změnou předposledního slova z *carissimus* („nejdražší“) na *clarissimus* („přeslavný“). V našem předchozím souboru překladů⁵ je na tomto místě „můj přeslavný ptáček“, užití přídavné jméno ale neodpovídá kontextu, nově tedy „pták milý i slavný“: Hus změnil Alkuinovo znění s ohledem na svůj rozbor tématu v závěrečné části rekomendace („Řekl jsem za druhé...“), kde mluví o září slávy. V překladu výchozího verše tématu bylo proto nepřipadné „slavný“ („přeslavný“, *clarissimus*) sice ponecháno, ale oslabeno a významově rozšířeno předcházejícím „milý“.

Ať přijde kukačka⁶

Za třetí nyní zbývá vychválit pilné úsilí našeho kandidáta, neboť nelze pominout jeho záslužnou námahu. Vždyť pokud by se tomu, kdo se po dlouhou dobu pilně

3 Vícekrát se s touto narážkou setkáme u Augustina, např. v jeho *Výkladu žalmů* (*Enarrationes in Psalmos* 102, 16). Zajímavou paralelu najdeme i v refrénu slavné básně E. A. Poea *Havran*.

4 O souvislosti jména s volbou tématu v univerzitních promluvách viz D. Trapp, „Augustinian Theology of the 14th Century: Notes on Editions, Marginalia, Opinions and Book-Lore,“ *Augustiniana* 6, 1956, s. 269–272.

5 *M. Jan Hus v polemice a za katedrou*, s. 66.

6 Pozn. 2.

zabýval ctnostmi a studiem, nedostalo zasloužené pochvaly, kdo by ještě ctnosti pěstoval? Znamé přísloví k tomu říká:⁷

„Zatěžko je mi práce, z níž žádná odměna není,“

a svědčí o tom i Alan ve svých Přirovnáních:⁸

„K čemu je orat pole anebo vinici kypřit,
když pole úrodu nedá, z vinice nevzchází mok?“

Správně tedy mají být patřičnou chválou odměňováni za své zásluhy především lidé, kteří se vyznačují půvabem ctností a květem studijního úsilí. Ctnostný člověk se nemá ucházet o poctu dříve, než bude vyzván takovou významnou odměnu přijmout, podobně jako se nikdo nemá sám odříkat významného postavení, pokud není odmítnut; to je důvod, proč jsou ctnostní lidé k přijetí pocty vybízeni a proč jsou lidé špatní a neslušní kvůli svým chybám odmítáni. Podle Aristotelova výroku v Poetice⁹ chvála patří dobrým, potupa špatným. Také Cassiodorus v páté knize svých listů, v dopise druhém, praví:¹⁰ „Dobré provází chvála, na ty špatné si lidé stěžují.“ Všichni ctnostní lidé jsou tedy vyzýváni, aby přijali odměnu, a protože tento náš kandidát, jak prokazují jeho dobré skutky, ctnostný je, vyzýváme jej, aby přijal odměnu. Pro pochvalu jeho zásluh mi přišla na mysl tato slova: **Ať přijde kukačka, pták milý i slavný**. Napsal je vynikající básník Ovidius ve své knížce, kterou nazval Kukačka.¹¹

Vážení mistři a páni! Těmito slovy, jak je zde podává Ovidius, se obrací Jaro na kukačku:¹² nejprve se jednoho dne zjara sešli ve stínu pastýři, z nichž dva byli Athus¹³ a Palemon, kteří chválili kukačku, potom přišlo „Jaro s šatem uvitým z květin“, a přišla i „Zima, zježená ztuhlými vlasy“. „Začali zpívat o kukačce, spor básnický vedli“ – Jaro kukačku chválilo, Zima ji haněla. A tak Jaro předneslo tři verše:

„Přeji si, aby kukačka přišla, pták milý i slavný.¹⁴
Ona je přece vždycky tím hostem, jež vítají všichni,

7 Walther 14534.

8 Alanus ab Insulis, *Liber parabolarum* V, 425–426.

9 Srov. Aristoteles, *Rhetorica* III, 1 (Bekker 1358b).

10 Cassiodorus, *Variarum libri* V, 27.

11 Zde i dále v celé promluvě: Alcuinus (Pseudo-Ovidius), *Conflictus, Carmina* 58.

12 Alcuinus, *Conflictus* 1–8.

13 U Alcuina *Dafnis*, 4.

14 Předloha *carissimus ales*, rukopis i edice *clarissimus ales*; překlad „milý a slavný“ je zvolen s ohledem na Husův rozbor tématu v závěrečné části rekomendace („Řekl jsem za druhé...“).

když zpívá¹⁵ v lese překrásnou píseň svým zobáčkem sladkým.“

Ale Zima si nepřála, aby kukačka přišla, a tak ji haněla:¹⁶

„Kukačku tady nechci: vždyť přináší nesnázi spousta,
všechno jen kazí a mate: i moře i země se trápí,
všude dochází k bojům, s klidem a mírem je konec.“

Tak se kolem kukačky děje cosi pozoruhodného: Jaro ji vítá a chválí, Zima ji odhání a tupí. Ale co kdybychom o tom trochu přemýšleli? Je to spor o kukačku a Palemon, který sporu předsedá, zamítá věc, již hájila Zima, a chválí a schvaluje věc Jara. Říká: „Tak Zimo, už toho nechej!“ Zimě tedy ukládá mlčení a říká, že kukačka má přijít, takže svým výrokem dává za pravdu Jaru: když Jaro řeklo **ať přijde kukačka, pták milý i slavný**, vítalo kukačku oprávněně.

Tato slova mohou posloužit našemu promočnímu aktu. Co jiného je totiž Jaro než studijní píle a co jiného je Zima než nedbalost při studiu? Kukačku – našeho dnešního kandidáta – volá píle a tupí jej nedbalost, s níž nechtěl mít nic společného; a když se vedl spor o kukačku, tedy když se konala jeho zkouška, vynáší Palemon, tj. přísná zkouška, rozhodnutí, aby kukačka, milý a slavný ptáček, přišla. Řekneš ale: »To je divné, to říkáš člověku kukačka? Když kukačka, tak kukačka, tedy pták, a tudíž nerozumný.« Nejprve se může říci, že se tento závěr má popřít, protože ne každá kukačka je pták, neboť vše, co říká „kuku, kuku“, je kukačka a náš determinant mnohokrát řekl „kuku, kuku“, a je tedy kukačka. Já jsem se ovšem rozhodl přirovnat jej ke kukačce metaforicky, tedy na základě podobnosti, < nikoli pomocí sylogismu, > aby se ukázalo, že je dobrým příkladem ctnosti a má být odměněn, a aby se ukázalo i zlo. Aby byla dobrota posílena a neřesti aby bylo zamezeno.

Tak kukačka volá rolníky k práci, zahání mráz a nečinnost, obléká pole, přináší květy, pastýřům působí radost, buduje si příbytky,¹⁷ krásně zpívá, uděluje léta života; je černé barvy, střední postavy, má ráda křoviny, tělo má hubené, ocas dlouhý, vyhýbá se stínu, oslavuje slunce. To všechno je zřejmé ze skladbičky Kukačka.

<Za prvé:> Což tento náš uchazeč nepobízí rolníky, tedy studenty, k pilnému studiu? Spolu s Catonem přeče říká:¹⁸

15 Zpívá: rukopis *in silvis modulans ritu bona carmina*, předloha *in tectis, modulans rutilo bona carmina*. Podobné drobné změny oproti předloze má Husův text i v dalších citátech z této skladby, srov. i překlad V. Bahníka (*Sestra Múza*).

16 Alcuinus, *Conflictus* 19–21.

17 Narážka na v. 28–30 Alcuinovy skladby: „Ore feret flores cuculus et mella ministrat / aedificatque domos, placidas et navigat undas, / et generat suboles, laetos et vestiet agros.“ V překladu V. Bahníka (*Sestra Múza*): „Kukačka v zobáčku květy nám přináší, sladký med dává, / hnízdečka staví, jí vděčíme též, že plavba je klidná, / že se mláďata rodí, že pole se zazelenají.“

18 *Catonis Disticha* IV, 27.

„S učením nepřestaň nikdy: s tvou pílí roste tvá moudrost,
z dlouhých odkladů zřídka potřebné znalosti vzejdou.“

Za druhé oděl pole svými ctnostmi, znalostmi a dobrými mravy. A zvláště, jakkoli vypadá pokorně, své vlastní pole odívá rozličnými kabátci s pestrými rukávy a nohy obouvá různými holínkami a střevidci, jak je známo mně i jeho kolegům. Z toho soudím, buď že se chce ucházet o nevěstu nebo vypadat jako učenec.

V tom prvním si vzal za příklad Kuchaře Martiala, který říká:¹⁹

„Pélee, v chatrných hadrech je těžší výmluvnost jaká,
přichází ale ráda oděna v nádherný šat.“

V tom druhém zase Faceta, který říká:²⁰

„Vždy dobře oblečený muž dojem vzdělance dělá,
tohle si všichni myslí, a on je přitom jen hlupák.“

Ale on už několikrát řekl, že se tak obléká z jiného důvodu, a uvádí Faceta:²¹

„Ať jenom kráší své tělo, že nechce být nikomu pro smích,
přitom však opustit nesmí důstojnost hodnosti své.“

Za třetí přináší Jaro květy – podle Ovidia:²²

„Ať nám přinese květy a připraví medové plástve!“

Ale tato stará kukačka přináší květy vědeckých znalostí a ctností, o nichž praví obecně známý autor:²³

„Trháš-li květy ctností, ty sám pak jak růžička vzkvétáš.“

A Gualter v první knize Alexandreidy o těchto dobrých květech říká:²⁴

„Koho povznáš ctnost, má víc, než kdyby měl zlato.“

Za čtvrté kukačka působí radost pastýřům, jak říká Ovidius:²⁵

„Ona je přece vždycky tím hostem, jež vítají všichni.“

19 Godefridus Wintoniensis, *Epigrammata* 180, 1–2. Jménem římského satirika 2. pol. 1. stol. n. l. Marka Valeria Martiala byly ve středověku často uváděny gnómické verše moralistního básníka Gottfrieda z Winchesteru (†1107); srov. Walther 12099a.

20 Walther 33505.

21 *Facetus (Moribus et vita)* 27–28; Walther 8495.

22 Výše pozn. 17.

23 Frowinus Cracoviensis, *Antigameratus* 1.

24 Gualterus de Castellione, *Alexandreis* I, 100. Citováno též v rekomendacích *Quere bonos mores a Quere quid sit virtus*.

25 Alcuinus, *Conflictus* 11.

A co tenhle? Copak často nepobaví své učitele? Před delší dobou jsem mu v přednášce četl tento výrok:²⁶

„Je přece v zájmu žáků, když učitel v náladě dobré zůstává, potom mohou se sami v pohodě učit,“

a on před mnoha mistry zarecitoval a předvedl Ovidiovy verše z Léků proti lásce:²⁷

„Zpívej, jestli máš hlas. Máš ohebné paže? Pak tanči!“

To je ta kukačka, která působí radost.

Za páté kukačka uděluje léta života: podle pastýřů je to tak, že když začne kukačka kukat a někdo se jí zeptá: „Kukačko, kolik let života mi dáš?“, pak si ten pastýř, který se ptá, napočítá tolik let, kolikrát kukačka odpoví „kuku, kuku“. A možná z toho důvodu starci, kteří mají před sebou už jen krátký život, málokdy řeknou „kuku“, ale mladí lidé, kteří si přirozeně představují, že budou žít dlouho, často na sebe navzájem kukají – „kuku, kuku!“ K nim patří náš kandidát: když se chtěl napít, říkával velice často „mama, pitu, pitu“, nejen „kuku, kuku“.

Za šesté je náš uchazeč také černý a hubený jako kukačka, a to je znakem jeho vytrvalosti a umírněnosti, neboť podle druhé knihy Ovidiových Proměn²⁸ byl havran původně bílý a pak se změnil v černého, a náš determinant se změnil z nestálého na vytrvalého. Bílí jsou totiž nestálí, jak připomíná Vergilius v Pastýřských zpěvech:²⁹

„Ty však, spanilý chlapče, jen nevěř přespříliš pleti!

Bílý ptačí zob padá, černé borůvky sbírají lidé.“

Tedy to, co je bílé, bere za své, nemá to žádnou stálost, ale to černé, stálé, se sbírá, to jest shromažďuje, totiž do koše naší artistické fakulty.

Řekl bys: »Jsi hubený, a takoví lidé nemají dobrou dispozici.« A já říkám, že právě oni jsou nejlépe disponováni především k dvojímu, totiž k vědeckému poznání a ke ctnostem, a za třetí k tomu, aby každé dílo dovedli do konce. O tom prvním říká Cato:³⁰

26 *Rudium doctrina (Quinque claves sapientiae)* 105–106.

27 Ovidius, *Ars amatoria* I, 595 (přel. R. Mertlík, *O lásce a milování*). Citováno též v rekomendaci *Forcia adversis*.

28 Srov. Ovidius, *Metamorphoses* II, 534.

29 Vergilius, *Bucolica* II, 17–18 (přel. O. Vaňorný, upraveno).

30 *Catonis Disticha* II, Praefatio mediaevalis 3.

„O funkcích rostlin Hubený autor ti poví svou básní“³¹

– to je ono vědecké poznání. To druhé, totiž že je neprozřetelné být tlustý, ukazuje Horatius, když ve svém sedmém listu vypráví, jak hubený sysel vlezl škvírou do sýpky, nažral se tam obilí a nemohl vylézt. Proto zde básník říká:³²

„... s plným břichem se marně pokoušel vylézt“,

ale přítelkyně lasička mu poradila:

„Chceš-li odtamtud zmizet, pak musíš tou skulinou úzkou
vrátit se hubený tak, jak hubený dostal ses dovnitř.“

Ukazuje se tedy, že hubenost je prospěšná, jak vidíme u našeho kandidáta. Ovšem aby nevypadal

příliš hubeně, kabát si na prsou koudelí vycpe,
aby mu nespadla bota, tak šňůrku sedmkrát sváže;
když jsou mu holínky velké, vycpe je pořádně slámu.³³

Takže ježto je, jak jsem již řekl, hubený, opravdu se podobá kukačce.

Ale někdo řekne: »Ty kukačku chválíš a mluvíš jenom o jejích ctnostech, ale potlačuješ a zamlčuješ jakoukoli zmínku o neřestech, které jí připisuje Zima.« Odpovídám, že kukaččiny špatné stránky probrat chci, abychom na jejich základě poznali Martinovu ctnost, neboť dobro se vždy pozná skrze svůj protiklad.³⁴ Tak tedy kukačka, jak vidíme ve skladbě o kukačce, především ráda spí a je líná. Proto Zima v zápase s Jarem řekla: „Kukačka ať sem nejde, ať v temné jeskyni dříme.“³⁵ Tato kukačka je náš kandidát a mluví o něm Galfred ve své Poetice:³⁶

„Víš, jak se loudá lenoch,“ totiž kukačka Martin?

„Když budíš ho ráno, je hluchý.

A když ho voláš znova a hlasitě na něho křičíš,
vzbudí se, potáhne nosem, a protože trochu se bojí,
přece jen otevře pusy a ‚Co mi chceš?‘ povídá líně.“

Řekl jsem mu: „Vstávej a pojď!“ Odpoví: „Je noc a odpočívát mne nechej!“

31 Nedochovanou didaktickou skladbu o rostlinách a jejich léčebných účincích sepsal v 1. stol. př. n. l. jinak neznámý neoterický básník jménem Macer, jako obecné přídavné jméno znamená tento výraz „hubený“.

32 Horatius, *Epistulae* I, 7, 29–34 (s použitím překladu R. Mertlíka, *Vavřín a réva*).

33 Verše nenalezeny, snad Husovy vlastní.

34 Srov. Aristoteles, *Topica* VI, 4 (Bekker 142a).

35 Alcuinus, *Conflictus* 14.

36 Galfredus de Vino Salvo, *Poetria Nova* 1366–1380. Zkráceně citováno v rekomendaci *Quere quid sit virtus*.

„Ale je den! Vstávej!“ – „Panebože, vždyť vstávám... Běž, já jdu za tebou.“

Ale nejde, jenom mě šidí.

Řekl jsem: „Tak nepůjdeš?“

A on: „Šel bych už dávno, nemám však šaty a pořád je hledám, hledám a nemohu najít.“ Tak nic. „Ty, Bireo, znám tě, honem vstávej! ‚Mistře, už jdu‘ – ale nedošlo k tomu, jen vrtí hlavou sem tam anebo škrábe si paže nebo se protahuje, a takhle dělá, co může, jen aby získal odklad. Pořád jde – ale jen pusou, nohama ne. Tak takhle když jde, to nepřijde nikdy. Nakonec tedy jen z musu se vleče jak nějaká želva.“

Proto Zima říká: „Kukačka ať sem nejde, ať v temné jeskyni dříme,“³⁷ ale Jaro kukačku budí: „Chtělo bych, aby má kukačka přišla, s ní zelená tráva.“³⁸

Ale běda: jsem trochu na rozpacích, když ti dva, totiž Athus a Palemon, mluví o kukačce. Tihle dva pastýři zpívali kukačce, ovšem zaměníme-li *a* za *i*, bude z Palemona Pilemon, a když přidáme *Pil* k *Athus*, vznikne a ozve se nám složenina *Pilatus* – Pilát,³⁹ a to je náš kandidát, kterého tak velmi výstižně pojmenovali dva pastýři, totiž mluvnický pokažený Palemon a v původní podobě zachovaný Athus. A tak to vypadá, že tohoto uchazeče nemáme k přijetí hodnosti vybízet, že jej naopak máme odmítnout. Avšak poněvadž podle Aristotelova pravidla⁴⁰ si máme ze dvou zel zvolit to menší a dobro se k takové volbě nabízí samo, je tedy třeba se přídržet uvedených ctností a dobrých vlastností kukačky, našeho kandidáta, a zvolit právě takovéto dobro. Pročež Jaro neboli naše slavná artistická fakulta v podobě Jara oslovuje jakoby ve tvaru žádosti naši kukačku: **Ať přijde kukačka, pták milý i slavný**, slova, jež jsem na počátku nesměle předložil Vaším ctihodnostem.

Tato stručná slova obsahují dvojí: jednak žádací formou⁴¹ vyjádřené pozvání k důstojné akademické hodnosti – **ať přijde kukačka**, jednak platný důvod⁴² k udělení této hodnosti – **pták milý i slavný**.

37 Výše pozn. 35.

38 Alcuinus, *Conflictus* 16.

39 Srov. Iacobus de Voragine, *Legenda aurea* I, s. 348: „Byl jednou jeden král, jmenoval se Tyrus, ten svedl dívku zvanou Pila, dceru jednoho mlynáře jménem Atus, a zplodil s ní syna. Pila pak ze svého jména a ze jména svého otce, který se nazýval Atus, složila jedno jméno a novorozenému chlapci dala jméno Pilatus – Pilát.“ (Přel. V. Bahník).

40 Srov. Aristoteles, *Ethica Nicomachea* V, 7 (Bekker 1131b).

41 „Invitacio optativa“ – optativ je žádací tvar slovesa.

42 „Radicacio effectiva“ – skutečný, reálný, účinný základ.

Řekl jsem za prvé, že je ve slovech tématu žádací formou vyjádřeno pozvání k důstojné akademické hodnosti – **ať přijde kukačka**. A to po zásluze. Vždyť kukačka se podle toho, co bylo řečeno, vyznačuje a zdobí mnoha dobrými vlastnostmi a zejména přináší jídlo a radost, jak svědčí Ovidius v Kukačce těmito slovy:⁴³

„V žádném případě, Zimo, se nemůžeš uživit sama, pokud ti kukačka nedá tu potravu, které je třeba.“

Jasně tak naznačuje radost a potravu, které kukačka přináší, a ještě navíc říká o čase kukačky Palemon:⁴⁴

„Dobytěk pastviny má a v polích sladký mír vládne, znavení odpočinou ve stínu zelených stromů.“

A dodává:⁴⁵

„A proto, kukačko milá, sem brzo a rychle už přijdi!“ – to je tedy v žádací formě vyjádřené pozvání k důstojné akademické hodnosti. Tolik o tom prvním.

Řekl jsem za druhé, že je v těch slovech vyjádřen platný důvod k udělení této důstojné hodnosti – **pták milý a slavný**. Skutečně je základem a kořenem důstojnosti záře slávy, a to nikoli záře tělesné krásy nebo zářná sláva předků, nýbrž slavná záře ctnosti a vynikajícího nadání. To vede k důstojnosti, jak říká Ovidius v Listech z Pontu:⁴⁶

„Nikoli v bohatství předků a v jejich titulech slavných:
v řádném životě jen velikost člověka je.“

A dodává:⁴⁷

„Člověka šlechticem dělá slavný a jasný rod ctnosti.“

Proto říká Aristoteles ve čtvrté knize Etiky:⁴⁸ „Pravdou je, že pocta patří pouze dobrému člověku“, záře ctnosti je tedy základem pro získání důstojnosti.

A náš nastávající bakalář pěstil své nadání šestiletým výcvikem a opíral se o ctnosti a počestné mravy, protože je to milý a slavný pták, a ne pták-havran, který spolu s lenochy kráká „zítrrrra, zítrrrra“⁴⁹ budu studovat“, ani to není sup ani

43 Alcuinus, *Conflictus* 41–42.

44 Alcuinus, *Conflictus* 48–49.

45 Alcuinus, *Conflictus* 52.

46 Ovidius, *Epistulae ex Ponto* I, 9, 39–40.

47 Walther 17020.

48 *Auctoritates Aristotelis*, Ethica IV, č. 69, s. 237 (Bekker 1124a).

49 V originále „Cras, cras“.

líný a tlustý pštros, ani rychle létající vlaštovka, co jedna jaro nedělá.⁵⁰ Je to **milý a slavný pták**, kterého volá Jaro slovy našeho tématu:

Ať přijde kukačka, pták milý i slavný,

a kterého oslavuje Palemon:⁵¹

„Ty sladká láska všech lidí, ty ptáčku všem milý i slavný,

všecko – moře, obloha, země – již na tebe čeká.“

A na tebe čekala pocta, kukačko, tedy Martine,

„kukačko, milá a krásná, buď zdráva, buď na věky zdráva!“⁵²

Buď tedy zdrav a přijmi odznaky bakalářské hodnosti, které ti předávám z autority <naší artistické fakulty, abys mohl číst a disputovat a vykonávat další akty, jaké k tomuto stupni přísluší, zde i všude jinde, a to ve jménu svaté a nerozdílné Trojice>.⁵³

50 Srov. Aristoteles, *Ethica Nicomachea* 1, 6 (Bekker 1098a); *Auctoritates Aristotelis*, č. 11, s. 233. Citováno též v rekomendaci *Fulget virtute modestus*.

51 Alcuinus, *Conflictus* 53–54.

52 Alcuinus, *Conflictus* 55.

53 Slova ve špičatých závorkách text kritické edice v souladu s rukopisným dochováním nemá, na jejich místě je „etc.“; přebíráme konvenční závěrečnou formuli (se změnou gramatické osoby) podle rekomendace *Studuit agere*.

